

1. Биће глад - рекао је Пророк, оплакујући Јерусалим - али не глад хлеба и воде, него глад слушања речи Божије (Ам. 8, 11). Глад, то је стање лишености и уједно потребе за најнеопходнијом храном. Али постоји и глад која је гора и трагичнија од ове глади, а то је - кад човек који бива лишен онога што је неопходно за спасење не осећа ужас несреће, не осећа чак ни потребу за спасењем. Гладан човек обилази све уздуж и попреко, тражећи не би ли где нашао хлеба; обрадује се чак и када пронађе плесниво тесто, или када му неко да погачу од проса или мекиња или какву другу слабо цењену храну, и то у оној мери, у којој је пре - док је гладовао - патио. Тако и човек који је духовно гладан, тј. који је лишен духовне хране а има потребу за њом, обилази све уздуж и попреко у потрази за оним ко има дар учења од Бога; ако га нађе, са радошћу куша хлеб духовног живота спасоносну реч; њега не може да не нађе онај ко га до краја упорно тражи. Свако ко иште добиће, и ко тражи наћи ће, и ко куца отвориће му се - рекао је Господ.

2. Али постоји и они који услед дуготрајне духовне глади губе и саму жељу да је задовоље; стога постају немарни, па чак и кад је учитељ ту, они немају жељу да слушају поуке; а када не би имали онога ко би их поучио - не би га ни тражили, већ би живот проводили у греху, више и од блудног сина. Јер он, ако је и био ускраћен удаљивши се од заједничког Хранитеља, Оца и Господара, допао је још веће глади и, осетивши лишеност, покајао се, вратио и изнова добио Божанску и чисту храну, те је благодаречи покајању до те мере задобио дарове Духа, да је постао предмет зависти богатог.

3. Али боље да кренемо од почетка и изложимо вашој љубави ову Господњу еванђелску причу, која се данас, као што је уобичајено, чита у црквама.

4. "Човек неки" - каже Господ - "имађаше два сина". Под изразом "човек" Господ овде подразумева Самог Себе, и ту нема ничег чудног. Јер ако је Он заиста ради нашег спасења постао Човек, што би онда било чудно ако ради наше користи (у причи) Себе представи као једнога од људи, Он - Који свагда представља Чувара душа и тела наших, као Владика и Творац и једног и другог, Он - Који је једини показао дела љубави према нама и преобилну бригу, још и пре него што смо доведени у биће?

5. Јер Он нам је, како Сам каже, припремио вечно наслеђе Царства и пре но што смо

дошли на свет: "пре но сто свет постаде". Претходно је нас ради створио Анђеле који се шаљу на службу, како Павле вели - "ради оних који треба да наследе спасење". Претходно је такође нас ради над целим тим тварним светом простро небо, подигавши га као некакав заједнички шатор за све у свету - небо, које је увек многоструко самопокретно, изгледа зато да би кроз уравнотежено самопокретање сачувало своје место. Увек покретно у самом себи, оно са собом носи и мноштво звезда, како бисмо и из тога видели пролазност садашњег живота и како бисмо од онога што се налази изнад наших глава имали користи, као што је имамо и од свега онога што се налази под њим (небом). Нас ради он је створио велико светило за дан а мања за ноћ; њих и друге звезде поставио је на небески свод да се крећу у истом правцу као и небо или у супротном, да иду заједно или да се удаљавају, како би нам служили за одређивање (годишњих) доба и периода године; анђели, који су изнад чулно опазивих доживљаја, али и бесловесне животиње, које живе руководећи се искључиво својим инстинктом, за овим немају потребу. То је дакле саздано за нас, јер смо обдарени и другим осећањима, као и осећањем за лепоту видљивог света, те умом преко чула примамо те знаке.

6. Ради нас Он је утврдио земљу, простро море и над њим богато излио ваздух, а над ваздухом је потом премудро поставио стихију огња, како би ублажио са тим повезану прекомерну хладноћу у ономе што се налази доле, под њим, и како би остала сачувана топлота тога огња у његовој области; ако бесловесне животиње, да би опстале, такође имају потребу за тим стварима као и људи, оне су ипак, како каже Пророк Давид, створене пре нас, зато да би служиле људима (Пс. 104,20).

7. Дакле, пре него што је саздао нас, Творац је ради нашег тела начинио сав овај свет; произвео га је ни из чега. Шта све није учинио Владика који љуби добродетељ не би ли нас поправио и повео ка добродетељи (врлини)? Читав овај материјални свет представља некакво огледало онога што се налази изнад њега, како бисмо кроз духовно сазерцање овог, као по каквој чудесној лествици, могли да доспемо до оног вишег света. Он је у нас положио урођени закон, као какву норму која не зна за уступке, као непогрешивог судију и наставника - сопствену савест свакога од нас - како нам, ако нашу душу узнемири мисао, не би био потребан други наставник за схватање добра; ако спољашњем осјећају благообразно принесемо наш ум, тада, по речима Апостола, што је на Њему невидиво, од постања света умом се на створењима јасно види (Рим. 1, 20).

8. Дакле, откривши кроз природу и твар познање добродетељи (врлине), Он је поставио Анђеле Чуваре, подигао је Оце и Пророке ради руковођења, показао је знамења и чудеса која воде ка вери, дао нам је писани Закон који помаже закону положеном у нашу разумну природу и познању добијеном на основу сазерцавања твари. Коначно, пошто смо ми све то занемарили - о, каква немарност са наше стране, и напротив, каква великодушност и уједно брига од стране Онога који нас љуби ! - Он је Самога Себе

предао за нас, источивши богатство Свога Божанства у нашу слабост, примивши нашу природу, и пошто је постао Човек као што смо ми, благоизволео је да постане наш Учитељ. Сам нас учи о узвишености човекољубља, показавши то и речју и делом, и уједно нас подстиче да подражавамо Његово састрадавање према људима, уклањајући немилосрдно расположење душа код оних који га слушају.

9. Уколико је дар љубави уопште својствен онима који управљају државом, као и пастирима оваца, и онима који управљају сопственим имањем, он није толико силан као код сродника по телу и крви, а међу њима нарочито код очева у односу према њиховој деци, стога Он њихову љубав наводи као пример Свога Човекољубља, називајући Себе Човеком и Оцем свих нас, будући да је и постао Човек ради нас и да нас је препородио кроз Божанско крштење и благодат Свога Божанског Духа.

10. Тако, Човек неки - каже Он - имађаше два сина; разлика карактера ту је на двоје разделила једну природу, као што је разлика између добродетељи (врлина) и греха разбила мноштво на две групе. И ми понекад кажемо да је неко лице двоструко, када оно има дволичну нарав, као што кажемо и то, да многи представљају једно када пребивају у узајамности. И рече млађи од њих оцу - заиста, "млађи" (тј. неозбиљнији, незрелији), јер поставио је младалачки (неозбиљан) и сасвим неразуман захтев; тако и грех на који неко помишља и који доводи до одступања (од Бога), представља пород наше зле намере, новији по постанку и каснији по рођењу. А добродетељ је првородна, она од вечности постоји у Богу, њу је Бог од почетка, као последицу благодати, положио у нашу душу.

11. Дакле, млађи син је приступио оцу и рекао: "Оче, дај ми део имања који припада мени". Види каква је то неразборитост: он није пао на колена, није замолио, него је просто "рекао"; и не само то, него је наступио као да захтева враћање дуга од Онога Који свима све даје. Дај ми део имања који припада мени. Који је то закон и како може да буде праведан, ако су по њему очеви дужни деци?! Напротив, и сама природа је показала да су деца дужна очевима, пошто су од њих примила живот. Овакво понашање показује такође незрелост његовог размишљања.

12. Шта је учинио Онај Који шаље кишу и праведнима и неправеднима, и заповеда сунцу да светли и на зле и на добре? Он им - каже - подели имање. Видиш ли да овоме Човеку и Оцу ништа не недостаје? Јер други не би поделио само на двојицу и на два дела, него би трећи део средстава за живот сачувао за себе. Но Он, као Бог, како и Пророк Давид каже (Пс. 15, 2), нема потребе за нашим добрима, те је само тој двојници синова поделио имање, тј. цео свет: јер као што се једно биће дели различитом настројеношћу, тако се и

један свет дели различитим коришћењем. Тако, један говори: "Сав дан, Господе, пружам к Теби руке моје" (Пс. 88,9), и "Седам пута на дан хвалим Те за судове правде Твоје"(Пс. 119,164), и "У пола ноћи устајем да Те славим за праведне судове Твоје" (Пс. 119,62), и "Уздам се у реч Твоју" (Пс. 119,42), и "Јутром затирем безбожнике на земљи" (Пс. 101,8) - одсецајући сва стремљења тела која воде ка наслађивању. Други пак проводи дан у пијанству и тражи где има каква пијанка, док ноћ проводи у недостојним и незаконим делима и жури да прави скривене замке или да отворено оствари зле намере, жури да отима новац и смишља зло. Зар дакле не деле (та два горе наведена типа људи) исту ноћ и исто сунце, а пре овога сопствену природу, користећи и једно и друго на потпуно различит начин. Бог је једнако поделио свима целу творевину, оставивши свакоме на вољу како ће да је употребљава.

13. И после неколико дана - каже (Христос) - покупи млађи син све своје, и отиде у земљу далеку. Зашто није отишао одмах, него тек после неколико дана? Зато што лукави преварант ђаво не предлаже одмах човеку свој сопствени начин деловања и грех, него нас убеђује постепено, дошаптава нам и говори: "И ако будеш живио како сам мислиш да треба, не посећујући храм Божији и не марећи за учење Цркве, моћи ћеш да видиш шта треба да чиниш и да се не удаљиш од добра". Када некога одвоји од свештених богослужења и од слушања свештених учитеља, самим тим одваја га и од Божанске заштите и предаје га злим делима. Бог је свуда присутан; једино кроз оно што је далеко од добра - а то је зло, у коме се налазимо услед греха - ми се удаљавамо далеко од Бога. "Безаконици неће изаћи пред очи Твоје" (Пс. 5,5) - говори Богу Пророк Давид.

14. Тако се млађи син удаљио (од свог Оца) и отишао у далеку земљу; и онамо - каже - просу имање своје живећи развратно. На који је начин просуо имање своје? Наше главно имање и богатство је - наш сопствени ум. Све дотле док се држимо спасоносног пута, ум је усредсређен на себе и на Први и Највиши Ум - на Бога. Када отворимо врата страстима, тада се он брзо расипа, лута по телесним и земаљским стварима, по свакојаким насладама и страсним помислима које су са њима повезане. Богатство ума је - здрав разум који у њему пребива и који је способан да разликује добро и зло све дотле док сам остаје у оквиру заповести Божијих и у јединству са Богом, покоравајући се Највишем Оцу. Ако он збаци узду, тад се просипа на блуд и лудост, расипа се на свако зло.

15. Исто то односи се и на сваку нашу добордетел (врлину) и моћ, јер оне заиста представљају наше богатство које се расипа ако подлегне дејству зла. Ум по својој природи тежи једином и истинитом Богу - једином благом, једином жељеном, једином што пружа истинску насладу која није помешана ни са каквом патњом. Кад се пак ум раслаби, онда се душевна сила истинске љубави окреће од овог заиста достојног предмета стремљења, и расипа се на свакојаке тежње за насладама: час се расипа на

жељу за јелима која нису неопходна, час на нескромне прохтеве тела, час на жељу за некорисним стварима, а понекад на прижељкивање сујетне и бедне славе. Ето како се несрећни човек претвара у ситничара: везан помислима за такве ствари, он без задовољства посматра и само сунце, и сам ваздух - заједничко богатство свих - посматра и удише без задовољства.

16. Сам наш ум, који још није одступио од Бога, изазива у нама гнев против ђавола и употребљава храброст душе за борбу против рђавих страсти, против кнезова мрака, против духова зла. А ако се не држи божанских заповести и Владике који га је наоружао, онда ратује против ближњих, бесни на своје сународнике, срдни се на оне који не одобравају његове безумне тежње, па тако, авај, човек постаје човекоубица, налик не само безумним животињама, него чак и гмизавцима и отровницама - онај ко је постављен да буде међу синовима Божијим постаје као шкорпија или змија, као пород аспидин. Видиш ли на који је начин страћио и изгубио своје имање? А кад потроши све - каже - (млађи син) поче оскудевати. Гладовао је, али још није помишљао на то да се промени пошто је био развратан. Зато се приби код једног житеља оне земље, и он га посла у поље своје да чува свиње.

17. Ко су грађани и владари те земље која је далеко од Бога? Наравно - демони, под чијом је влашћу син Небеског Оца постао први у разбојничком гнијезду, и главни цариник, и вођа разбојника, и предводник побуњеника: јер се свака страст због крајње нечистоће назива свињском. Свиње представљају оне који се ваљају у блату страсти, а млађи син је постао њихов предводник, као онај ко их превазилази у погледу тражења уживања, пошто он не може да се насити рошчићима које су оне јеле, тј. не може да задовољи своју страст.

18. Како то да природа тела не може да задовољи страсти развратника? Злато или сребро, увећавши се у рукама златољубивог или среброљубивог човека, донеће и повећање потребе; и колико год злата и сребра да прибави, толико ће више жудети за њим; јер цео свет неће бити довољан за једног користољубивог или властољубивог. Пошто је таквих људи много, а свет - један, како уопште неко од њих може да задовољи своју страст? Тако и онај који је одступио од Бога није могао да се насити, "јер му нико није давао". А ко да му и да? Бог је био далеко, а једино у сазерцању Њега онај ко сазерцава може радосно да се насити, као што је и казано: "А ја ћу у правди гледати лице Твоје; кад се пробудим, бићу сит од прилике Твоје"(Пс. 17,15). Ваво не жели да човеку дозволи да засити своје ниске жеље, пошто у душама које су склоне променама расположења ситост обично изазива преокрет у односу према тим жељама. Дакле, с правом му нико није дао да једе.

19. Тек онда када је дошао к себи и схватио у како се јадном стању налази, овај син који се одвојио од Оца стао је да оплакује себе говорећи: "Колико најамника у Оца мога имају хлеба исувише, а ја умирем од глади!". Ко су ти најамници? То су они који за сузе покајања и за смирење, као какву плату, добијају - спасење. Синови, то су они који се из љубави према Њему повинују Његовим заповестима; и Господ каже: "Ако ме неко љуби, реч Моју држаће" (Јн. 14,23).

20. Дакле, тај најмлађи син, који је себе лишио достојанства сина и који је по сопственој вољи изгнао себе, смирио се и у покајању рекао: "Уставши отићи ћу Оцу својему, па ћу рећи: Оче, сагреших небу и Теби". Оправдано смо у почетку рекли да је Отац (из приче о блудном сину) - Бог; јер како би син који је оставио оца сагрешо небу, ако то не би био Небески Отац? Дакле, он вели: сагреших небу - тј. против Светих и оних који обитавају на небу - и Теби, Који боравиш са Својим Светима на небу. И више нисам достојан назвати се сином Твојим: прими ме као једнога од најамника Својих. У смирењу дивно додаје још и ово: "Прими ме, јер нико сам својим силама не ступа на степенице које воде ка добродетељи, иако то не бива без сопственог слободног избора (воље)". И уставши - каже - отиде Оцу својему. А кад је још подалеко био.. Како треба схватити то да је "пошао", и да је, истовремено, "био далеко"? Зашто му је Отац, сажаливши се на њега, изашао у сусрет? Човек који се из душе каје, тиме што има добру вољу и што је одступио од греха, приближава се Богу. Но, налазећи се у власти зле навике и изопачених схватања, он је још далеко од Бога; а да би се спасао потребна му је велика милост и помоћ свише

21. Због тога му је Отац сваког добра, сажаливши се, и изашао у сусрет, загрлио га је, пољубио, и заповедио слугама, тј. свештеницима, да га одену у првобитно свечано рухо, тј. у достојанство сина, у које је раније, кроз свето крстење, био обучен; и да му дају прстен на руку, тј. да му се на делатност душе, будући да рука симболише делатност, стави печат сазерцатељне добродетељи, као залог будућег наследства; такође, заповедио је да му се на ноге да обућа - Божанска заштита и чврстина, која му даје моћ да стаје на змије и шкорпије и на сваку силу ђавољу. Затим заповеда да се доведе угојено теле, да се закоље и послужи за јело. Ово теле јесте Сам Господ, Који излази из скривености Божанства, од онога што се налази изнад сваког престола, и као Човек Који се јавио на земљи, попут телета бива заклан за нас грешне, и као Хлеб нуди нам се за храну.

22. Уз то, Бог приређује заједничко славље и весеље са Светима Својим, узимајући по Своје великом цовекољубљу оно што је нама својствено и говорећи: "Дођите, да једемо и да се веселимо". Но, старији син се љути. Чини ми се да је ту Христос представио Јудејце, који су се љутили због позивања незнабожаца, и књижевнике и фарисеје који су се саблажњавали тиме што Господ прима грешнике и једе са њима. Ако пак ово

желиш да схватиш у том смислу да се ту говори о праведницима, шта је изненађујуће у томе ако ни праведнику није познато све богатство милосрђа Божијег, будући да оно превазилази сваки ум? Зато га заједнички Отац теши и доводи до свести о праведности, говорећи му: ти си свагда са мном и учествујеш у неизмењивој радости; требало је развеселити се и обрадовати, јер овај брат твој мртав беше, и оживе; и изгубљен беше, и нађе се - он је био мртав услед греха, васкрсао је благодарећи покајању; пропадао је, јер се није налазио у Богу; када је пронађен, он је небеса испунио радосћу, као што је и писано: "Радост је на небу због једног грешника који се каје" (Лк. 15,7).

23. Шта је то што нарочито тишти старијег сина? Мени никада ниси дао ни јарета да бих се повеселио са пријатељима својим. А када дође тај Твој син, који је расуо имање Твоје са блудницима, заклао си му теле угојено: до те је мере преобилна милост Божија према нама, да би, како каже први међу Апостолима, Петар, и сами анђели жељели да се приближе благодати која нам се даје кроз Његово оваплоћење (1.Пет. 1,12). Праведници су такође желели да због тих добротина Христа дође пре (но што је било одређено за Његово оваплоћење), као што је и Авраам хтео да види дан Његов. Но, Он тада није дошао; а када је дошао, није позивао праведнике, него грешнике на покајање, и ради њих се разапео, узевши на Себе грехе света, јер где се умнози грех онде се још више умножава благодат (Рим. 5, 20).

24. А то да праведницима, упркос њиховом захтеву, није дао ниједно јаре, тј. ниједног од грешника, можемо да видимо како на основу многих других примера, тако, нарочито, и из виђења свештеног и блаженог Карпа. Јер он је проклињао неке зле људе и говорио како није праведно да се безаконици и они који развраћају праве путеве Божије остављају у животу, а не само да није био услышен, него је чак осетио незадовољство Божије и чуо страшне речи које доводе до познања неизрецивог и за наш ум недокучивог трпљења Божијег, речи које нас уче да не проклињемо људе који живе у греху, јер таквима Бог даје још времена за покајање ("Ево, удри Ме! - рекао је Господ Карпу у виђењу - Спреман Сам још много пута да будем распет за спасење људи, драже ми је то него да људи греше. А ти види је ли ти драже да се нађеш у провалији заједно са змијом, која као и ти мрзи грешнике и жели да их погуби, или да будеш на небу заједно са Богом и човекољубивим и добрим анђелима?"). Дакле, Бог оних који се кају И Отац милосрђа изложио је ову причу (о блудном сину) како би показао и представио то, да онима који му се обраћају кроз покајање Он дарује велике дарове - дарове који изазивају завист.

25. Стога браћо дајте да и ми кроз дела покајања узмемо себе у сопствене руке, да се растанемо од злога, да се одвојимо од свиња и оних који се хране рошчићима, тј. од гнусних страсти и оних који су привезани за њих; напустимо лош пашњак, тј. злу навику; бежимо из земље страсти - из неверовања, незаситости и неумерености, бежимо из

земље у којој влада тешка глад за добром, и тешко стање, горе од глади; притекнимо Оцу бесмртности, Дародавцу живота, идући, посредством добродетељи, путем живота; јер тамо ћемо наћи Њега, који нам излази у сусрет и дарује опроштај наших грехова, знамење бесмртности, залог будућег наследства. Тако и блудни син - како нас учи Спаситељ - за све време свога пребивања у земљи страсти, иако је помишљао, па чак и изговарао речи покајања, ипак није добијао никакво добро све док није оставио сва та дела греха и похрлио Оцу. А када је добио оно што је превазилазило сваку његову наду, коначно је у смирењу провео остатак свога живота, живећи целомудрено и праведно и чувајући неповређено божанску благодат обновљену у њему,

26. коју нека и ми задобијемо и сачувамо неповређену, како бисмо се и у будућем веку радовали заједно се спасеним блудним сином у Горњем Јерусалиму, Мајци свих живих, у Цркви прворођених, у Самом Христу Господу нашем, Коме доликује слава у векове. Амин.

3. Беседа Светог Григорија Паламе

(из књиге "Господе, просвети таму моју")